

УДК 631.11:330.567.2:338.43(477):[502.17:339.9]
DOI: 10.60022/2(6)-2S

Калачевська Лариса Іванівна

доктор економічних наук
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Сумський національний аграрний університет, Україна

Kalachevska Larysa

Doctor of Economics
Professor, Department of Public Management and Administration
Sumy National Agrarian University, Ukraine
ORCID: 0000-0001-7090-2518

Лукаш Світлана Миколаївна

кандидат економічних наук
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Сумський національний аграрний університет, Україна

Lukash Svitlana

Associate Professor, Department of Public Management and Administration
Sumy National Agrarian University, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1948-7683

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. У дослідженні розкрито теоретичні підвалини формування прибутків аграрних підприємств та окреслено їхню роль у гарантуванні економічної стабільності галузі. Розглянуто світовий досвід збільшення прибутковості аграрного сектору. Проаналізовано вплив глобальних викликів (зміни клімату, воєнні дії, трансформація ринку ЄС, коливання світових цін) на рівень прибутковості агросектору. Досліджено глобальні виклики та їх вплив на прибутковість аграрного сектору. Виявлено основні проблеми та небезпеки в процесі формування прибутків за умов мінливого зовнішнього середовища. Запропоновано стратегії та інструменти збільшення ефективності формування прибутків, зокрема через диверсифікацію, цифровізацію та розширення ринків збуту. Здійснено прогноз впливу глобальних факторів на прибутковість у середньо- та довгостроковій перспективі. Проведено моделювання прибутків за різних сценаріїв ринкової та кліматичної кон'юнктури.

Ключові слова: доходи, ефективність, агробізнес, прибуток, стабільність.

FEATURES OF INCOME FORMATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES

Abstract. This essay explores traits of agricultural businesses' profit creation amidst current global difficulties, which greatly affect the financial stability and development of the agricultural sector. The importance the research stems from the effects of global problems – such as climate shifts, economic volatility, and technological advancements – on the procedure of creating agricultural firms' earnings, alongside the need to formulate effective adaptation strategies.

The purpose of this piece is to validate theoretical methods and create usable guidance on enhancing the efficiency of agricultural business profit generation amid worldwide issues, considering the effect of climate alteration, military conflicts, shift in external marketplaces and price volatility. Comprehending the impact of worldwide challenges on agricultural firm profits is vital for creating effective ways for their stabilization and expansion.

The conceptual underpinnings of agricultural enterprise profit formation are disclosed, and their function in guaranteeing the sector's economic resilience is ascertained. International experience in boosting the agricultural sector's profitability is reviewed. The influence of worldwide difficulties (climate shifts, military actions, EU market transformation, price volatility) on agricultural sector profit levels is assessed. Worldwide

challenges and their effect on agricultural sector profitability are examined. The key issues and perils in profit formation within an unstable external environment are pinpointed. Strategies and approaches for enhancing profit creation efficiency are proposed, namely through diversification, digitalization, and broader sales territories. The impact of worldwide factors on profitability in the mid and long term is predicted. Profit modeling is performed under diverse market and climate conditions.

This research will help us better understand the income generation processes of farming businesses amidst global challenges, identify the primary risks, and develop actionable recommendations to boost the efficiency and resilience of agricultural firms.

Keywords: *income, efficiency, agribusiness, profit, stability.*

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс України є стратегічним ядром економічного поступу. Агропромисловість гарантує значний внесок у внутрішній валовий продукт, формує стабільні валютні потоки та є гарантом продовольчої незалежності держави. Однак сучасні реалії змушують агробізнес працювати в умовах постійної турбулентності. Світові економічні зрушення, стрімкий прогрес технологій, зміни клімату й непередбачувані природні явища впливають на структуру прибутків і здатність виробників зберігати прибутковість.

Погодні аномалії, викликані зміною клімату, все частіше ставлять під небезпеку стабільність врожаю: тривалі посухи, раптові зливи чи заморозки здатні не лише зменшити обсяги зібраного, а й суттєво погіршити його якість. До цього додається фактор війни, котрий перетворює логістику на важкий і ризикований процес, ускладнює вихід продукції на зовнішні ринки, стримує інвестиційні потоки та розриває звичні фінансові канали. Європейський ринок, що залишається одним із ключових напрямів збуту, потроху змінює правила гри: суворіші стандарти безпеки та якості вимагають від виробників технологічних оновлень та додаткових витрат. А глобальні цінові коливання на зернові та інші важливі товари постійно додають елемент невизначеності, змушуючи аграріїв працювати у стані постійного стратегічного коригування планів і прогнозів.

У період економічної та геополітичної турбулентності особливо актуально постає завдання пошуку рішень, здатних укріпити фінансову основу аграрних підприємств. Мова йде не лише про перерозподіл структури прибутків чи залучення нових джерел надходжень, а й про активне впровадження технологій, що підвищують стійкість бізнесу до зовнішніх струсів. Без глибокого, системного вивчення цих питань в єдності – від фінансових інструментів до інноваційних агротехнічних способів – стратегія розвитку галузі залишається фрагментарною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування доходів аграрних підприємств в умовах глобальних викликів присвячено праці вітчизняних дослідників: С. В. Качула, А. А. Буштін [1, с. 57] охарактеризували зміст та структуру методичного забезпечення управління щодо формування доходів та розподілу прибутку підприємства. Автором визначено специфіку управління доходами та прибутком сільськогосподарського підприємства, що визначається особливостями його діяльності. О. Фальченко, О. Волобуєв [2, с. 68] досліджували класифікацію доходів сільськогосподарських підприємств та надали пропозиції щодо їх вдосконалення. Л.В. Коваль, Р.В. Резніченко [3, с. 93] розкрили порядок формування фінансового результату суб'єктів господарювання, в тому числі наголошували на особливостях його формування аграрних товаровиробників. Л. Гуцаленко, М. Молдован [4, с. 317] визначали внутрішні та зовнішні чинники впливу на формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. В. М. Онегіна, О. О. Петровський [5, с. 240] акцентували увагу на кількісному оцінюванні ролі прибутку сільськогосподарських підприємств в інвестиційному забезпеченні. В. М. Ходаківський, О. В. Клименко, Г. Є. Мазнєв, Т. В. Ковальова, О. М. Дроздова [6, с. 63] присвятили дослідження формуванню альтернатив стратегічного управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах господарювання.

Л. Ковальська, С. Рогач, Н. Петруха, Н. Мамонтова, О. Юрченко, С. Дерев'янка, О. Колумбет [7, с. 327] розглядали специфіку забезпечення ефективності сільськогосподарських підприємств; окреслювали потребу досягнення належного рівня рентабельності як критерію успішного функціонування сільськогосподарських підприємств. Автором проаналізовано результати діяльності сільськогосподарських підприємств за критеріями рентабельності та прибутковості. Н. Ковальчук [8, с. 192] проаналізувала структуру джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України та оцінила вплив воєнного стану на їх динаміку. Н. Аверчева, О. Гринченко [9, с. 11] обґрунтували теоретичні й практичні аспекти забезпечення прибуткової діяльності аграрних

підприємств в Україні. Автором визначено вплив негативних чинників під час воєнних дій на результати, ефективність і формування економічних взаємин в аграрній сфері економіки. Д. В. Шиян, Н. В. Ульянченко [10, с. 86] зазначали особливості формування фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств умовах військового стану.

Зважаючи на трудність цієї задачі, на шляху до її розв'язання слід брати до уваги сукупність впливу зовнішніх чинників (зміни клімату, війна, ринок ЄС) на прибутковість агросектору, що потребує глибшого дослідження в теперішніх умовах.

Метою статті є обґрунтування теоретичних підходів та розробка рекомендацій щодо збільшення ефективності формування доходів аграрних підприємств в умовах глобальних викликів, враховуючи вплив кліматичних змін, бойових дій, трансформації зовнішніх ринків та цінової нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Прибуток агропромислових підприємств – це наслідок комплексного впливу багатьох факторів, де фінансові надходження гармонійно поєднуються з матеріальними надбаннями. Вони виникають не тільки з основної діяльності – вирощування та реалізації сільгосппродукції, а й з інвестиційних проєктів та суміжних напрямів, що щораз частіше стають важливими в структурі прибутків.

У структурі прибутків агропідприємств переважають надходження від реалізації продукції рослинництва та тваринництва, збільшується роль прибутків від переробки, експорту, надання супутніх послуг, участі в інтегрованих агропромислових ланцюгах. Ефективне формування прибутків передбачає диверсифікацію джерел прибутку, оптимізацію витрат, застосування сучасних агротехнологій та активну інтеграцію у світові ринки.

Роль прибутків у гарантуванні економічної стійкості аграрної галузі є ключовою. Високий і стабільний рівень прибутків забезпечує підприємствам можливість [3, с. 93]:

- фінансувати інноваційні та технологічні модернізації;
- створювати фінансові резерви для покриття ризиків, пов'язаних із коливанням врожайності чи цін;
- підтримувати конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Прибутковість в аграрному секторі - це індикатор здатності галузі витримувати постійні зовнішні негаразди та гнучко пристосовуватися до мінливих ринкових умов. За останні роки кількість виробників, які активно інвестують у технологічні оновлення, збільшується, що засвідчує пряму залежність між фінансовою сталістю та інноваційним розвитком. Формування доходів аграрних підприємств схематично подано на рис. 1.

Погляд на лідерів аграрного сектору таких країн як США, Нідерланди, Ізраїль, Бразилію та Австралію – демонструє не просто значне зростання виробництва, а створення комплексних високотехнологічних екосистем.

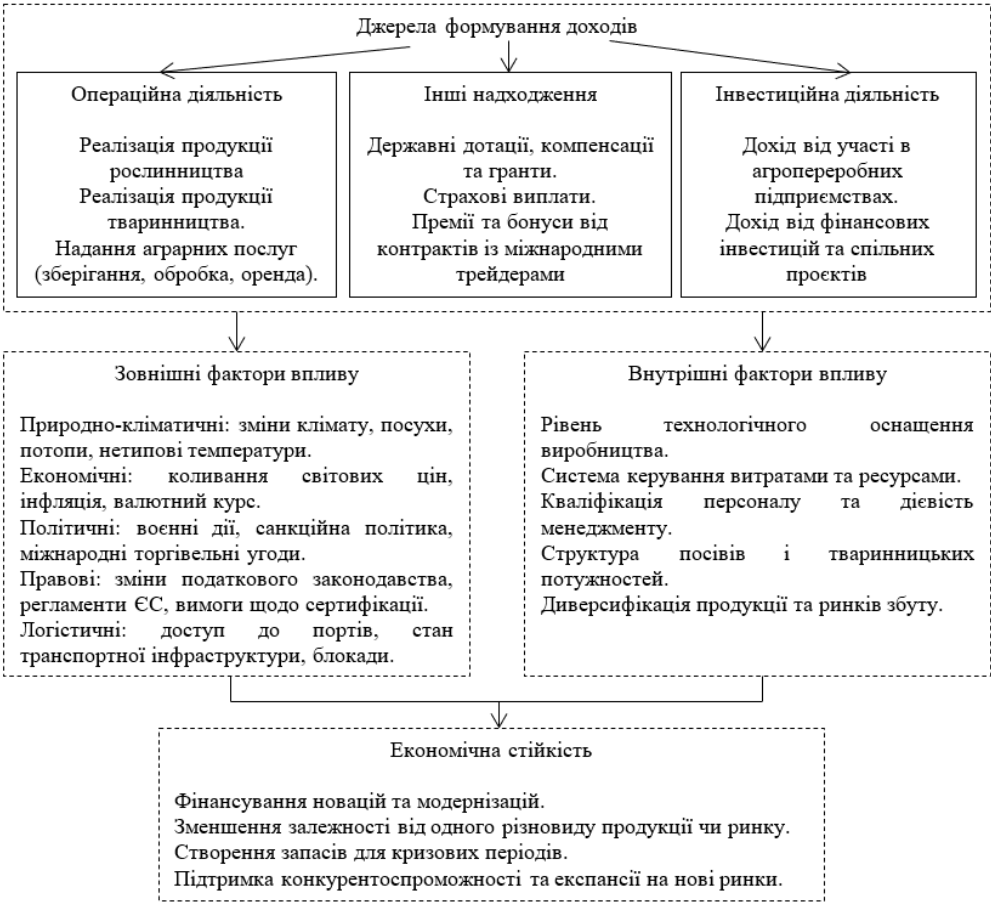

Рис. 1. Формування доходів аграрних підприємств із виділенням внутрішніх і зовнішніх факторів впливу
Джерело: сформовано авторами на основі [1, с. 57; 11]

Українським агровиробникам слід орієнтуватися не лише на кількісні показники, а й на глибину, системність і інтегративність трансформацій, що відбуваються у передових країнах. Це є ключем до побудови власних стратегій розвитку, які поєднуюватимуть технологічний прогрес, цифровізацію та управління ризиками – фундаментальні чинники тривалого успіху на світовій арені. У табл. 1 узагальнено світовий досвід підвищення дохідності аграрного сектору.

Таблиця 1

Світовий досвід підвищення дохідності аграрного сектору			
Напрямок підвищення дохідності	Країни	Основні заходи та інструменти	Переваги
Впровадження сучасних агротехнологій	США, Ізраїль	Безпілотники, цифрові системи моніторингу, автоматизація, біотехнології	Оптимізація ресурсів, збільшення врожайності, зменшення витрат
Диверсифікація продукції та додана вартість	Нідерланди, ЄС	Переробка продукції, екологічні норми, виготовлення органічних та преміальних товарів	Вихід на преміальні ринки, збільшення прибутків
Державна підтримка	Ізраїль, Австралія	Субсидії, пільгові позики, страхування врожаю, інвестиції у наукові розвідки та інфраструктуру	Збільшення стабільності виробництва, розвиток технологій
Інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості	Бразилія, Німеччина	Створення кооперативів, розширення експорту, партнерства зі світовими компаніями	Покращення збуту, ліпші ціни, зменшення ризиків

Джерело: складено авторами на основі [12, с. 138; 13, с. 121]

Сьогодні аграрний сектор постав перед новою хвилею викликів, котрі відчутно впливають

на фінансові результати виробників сільгосппродукції. Зміни клімату, які останніми роками набувають все більш екстремальних форм, що ускладнює точне передбачення врожайності й, відповідно, формує для агробізнесу нові умови формування прибутків. Ознаки впливу ключових світових викликів на прибуток аграрного сектору наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Вплив основних глобальних викликів на рівень прибутку аграрного сектору

Глобальні виклики	Характер впливу	Наслідки для доходів аграрних підприємств	Коментар
Зміни клімату	Нестійкість погодних умов, засухи, потопи, трансформації сезонності	Зменшення врожайності, зростання витрат на пристосування, збитки через погодні лиха	Зменшення прибутку через зміни виробництва, потреба інвестицій в зрошення та сталі культури
Воєнні дії	Порушення логістики, руйнація інфраструктури, втрата ринків продажу	Зменшення масштабів виробництва, перебої з постачанням, збільшення витрат на безпеку	Війна в Україні спричинила падіння експорту зернових, збільшення ціни транспорту
Трансформація ринку ЄС	Зміна торгових умов, нові нормативи, стандарти якості	Втрата або обмеження доступу на ринок, потреба модернізації виробництва	Нові екологічні норми ЄС потребують інвестицій, зміни в митній політиці впливають на експорт
Коливання світових цін	Волатильність вартості агропродукції та ресурсів	Непевність в плануванні прибутків, загроза падіння прибутковості	Ціни на зернові, добрива, паливо можуть скоро змінюватись, впливаючи на прибуток

Джерело: сформовано авторами на основі [14, с. 24; 15, с. 129]

Доходи українських агропідприємств формуються на перетині внутрішніх викликів та світових трендів, що створюють неоднозначну картину фінансової стійкості в секторі. Крім цінових коливань, на дохідність значною мірою впливає непередбачувана поведінка клімату. Посухи, нестабільність опадів і температурні аномалії змушують аграріїв вдаватися до дорогих рішень – систем зрошення, селекції стійких сортів, страхування врожаю [5, с. 240].

Не менш важливим чинником лишається військовий конфлікт, котрий паралізує логістику в низці регіонів, де знаходяться значні сільгоспугіддя. Заблоковані транспортні шляхи й складнощі з експортом продукції спричиняють втрати як для внутрішнього ринку, так і на зовнішніх майданчиках [10, с. 86].

Фінансовий стан українських агропідприємств віддзеркалює складну взаємодію багатьох чинників – від глобальних коливань цін на ринку сільгосппродукції до внутрішніх економічних та соціальних умов. Фінансові наслідки діяльності підприємств аграрного бізнесу є основним показником їх результативності й життєздатності. Вони відображають здатність підприємства генерувати прибуток, забезпечувати стабільність фінансового стану та розвиватися [16, с. 56]. За даними Державної служби статистики України (рис. 2), спостерігається помітне коливання чистого прибутку та фінансового результату до оподаткування сільськогосподарських підприємств України.

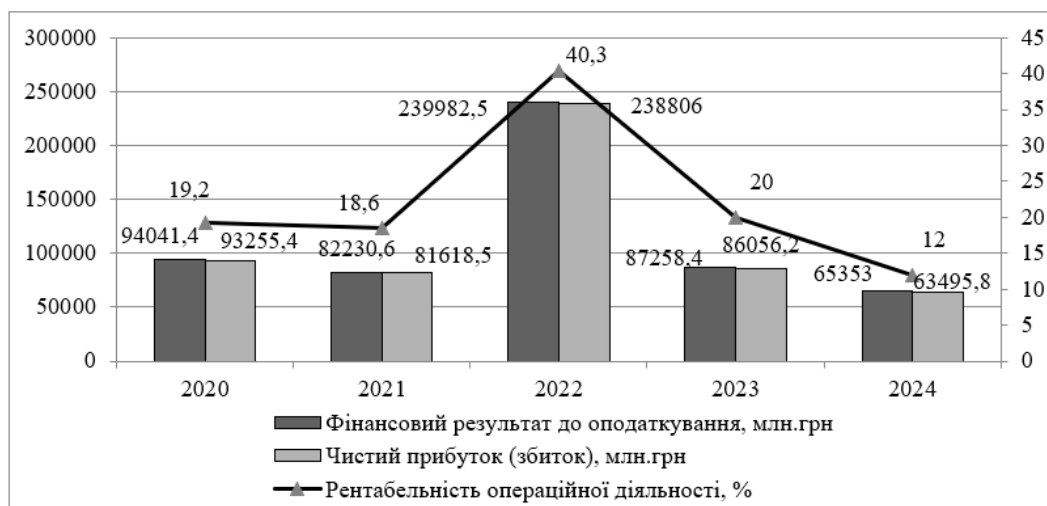

Рис. 2. Основні показники результатів діяльності аграрних підприємств України на 01 січня 2020-2024 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [16, с. 56; 17]

Аграрний сектор у 2019-2021 рр. відчував стрімке збільшення прибутків, що було зумовлено сприятливою динамікою цін на світових ринках. Повномасштабне військове вторгнення у 2022-му стало драматичним переломним моментом, що спричинило зменшення прибутку до історичного мінімуму. 2023 рік відзначився на ринку аграрного сектору як період не просто стабілізації, а певного відродження. У 2024 р., котрий став переломним, загальні прибутки агробізнесу зросли в декілька разів, що свідчить про високий рівень стійкості та ефективності у надскладних умовах. Крім того, агросектор став ключовим джерелом валютних надходжень України. Відмічається збільшення доходів залишається значним.

Отже, прибутки агропідприємств тепер формуються на перетині кліматичних, геополітичних та торговельних факторів, де баланс між ризиками й можливостями потребує гнучких управлінських рішень та стратегічної далекоглядності.

Цічинники підвищують рівень невизначеності та ризиків, ускладнюють планування і прогнозування фінансових показників, збільшують видатки на адаптацію та знижують стабільність прибутків. Відтак, ефективне управління ризиками та пошук нових стратегій розвитку стають ключовими завданнями для забезпечення фінансової стійкості й конкурентоздатності аграрних підприємств у сучасних реаліях. Основні проблеми та ризики у процесі формування прибутків аграрних підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища можна систематизувати так (табл. 3):

Таблиця 3

Основні проблеми та ризики формування доходів аграрних підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища

Проблеми та ризики	Зміст	Наслідки для доходів аграрних підприємств	Можливі заходи управління ризиками
Волатильність світових цін	Коливання цін на сільгосп-продукцію	Нестабільність доходів, зниження рентабельності	Хеджування, диверсифікація культур, довгострокові контракти
Геополітичні фактори та воєнні дії	Обмеження експорту, порушення логістики	Втрата ринків збуту, додаткові витрати	Диверсифікація ринків, розвиток внутрішньої логістики
Кліматичні ризики	Екстремальні погодні умови, зміна врожайності	Зниження обсягів і якості продукції	Впровадження адаптивних технологій, страхування врожаю
Обмежений доступ до фінансування	Високі відсоткові ставки, складність отримання кредитів	Відсутність інвестицій у розвиток, модернізацію	Державна підтримка, партнерство з фінансовими установами
Регуляторна нестабільність	Часті зміни законодавства, бюрократія	Ускладнення планування, зростання адміністративних витрат	Підвищення прозорості, консультації з владою
Залежність від імпорту ресурсів	Висока вартість пального, добрив, техніки	Зростання собівартості продукції	Локалізація виробництва, пошук альтернативних постачальників
Валютні ризики	Коливання курсу валюти	Втрата доходів через конвертацію	Використання валютних хеджів, валютне планування
Недостатня інноваційність	Обмежене впровадження нових технологій	Зниження конкурентоспроможності, ефективності	Інвестиції в R&D, навчання персоналу, співпраця з науковцями

Джерело: складено авторами на основі [18; 19, с. 147]

Такі інструменти як субсидії, програми кредитування та спільні проєкти не тільки дозволяють зменшити вплив зовнішніх ризиків, але й відкривають нові можливості для зростання прибутковості, оптимізації ресурсів і підвищення конкурентоздатності. Комплексне застосування таких стратегій стає потрібною умовою для стабільного розвитку аграрного сектору в умовах нестабільності та змін на світовому ринку. Стратегії та інструменти підвищення ефективності формування прибутків аграрних підприємств у сучасних обставинах глобальних змін базуються на кількох ключових напрямках (табл. 4).

Таблиця 4

**Стратегії та інструменти підвищення ефективності формування доходів
аграрних підприємств**

Напрямок	Стратегії	Інструменти та методи	Очікуваний результат
Диверсифікація виробництва	Розширення асортименту продукції	Вирощування різних культур і розвиток тваринництва	Зниження залежності від цін на окремі товари, стабільність доходів
	Вертикальна інтеграція	Переробка сировини, виробництво органічної продукції	Збільшення доданої вартості та прибутковості
	Вихід на нішеві ринки	Виробництво екопродуктів, сертифікованої продукції	Розширення ринкових можливостей
Цифровізація виробництва	Точне землеробство	GPS, дрони, супутниковий моніторинг	Оптимізація ресурсів, підвищення врожайності
	Аналітика даних і прогнозування	Програмне забезпечення для управління ризиками	Покращення планування і контролю виробництва
	Автоматизація і роботизація	Впровадження робототехніки	Зниження витрат, підвищення ефективності праці
Розширення ринків збуту	Диверсифікація експортних напрямків	Вихід на ринки Азії, Африки, Близького Сходу	Зменшення залежності від традиційних ринків
	Участь у міжнародних виставках	Торгівельні місії, просування бренду	Залучення нових партнерів, збільшення продажів
	Використання електронної комерції	Онлайн платформи для прямого продажу	Розширення ринкової аудиторії
Додаткові інструменти	Фінансове хеджування	Валютні та товарні контракти	Зниження фінансових ризиків
	Страховання врожаю	Поліси страхування кліматичних і виробничих ризиків	Захист від втрат через форс-мажорні обставини
	Партнерство з науковцями	Спільні проєкти, впровадження новітніх технологій	Підвищення конкурентоспроможності

Джерело: складено авторами на основі [20, с. 80; 21]

Успіх аграрного сектору все частіше залежить від здатності швидко реагувати на нові виклики, серед яких – і кліматичні потрясіння, і коливання світових ринків, і геополітичні ризики. В умовах, коли близько 40% агропідприємств в останні п'ять років впровадили інноваційні моделі управління, можна помітити, що саме технологічний прогрес і диверсифікація джерел доходів виступають основними рушіями стабільного зростання.

Прогнозування впливу глобальних чинників на прибутковість у середньо- та довгостроковій перспективі потребує всебічного аналізу взаємозалежних економічних, політичних і технологічних трендів. Серед ключових рушіїв, які формуватимуть фінансові результати, можливо виокремити такі (табл. 5):

Таблиця 5

Прогноз впливу глобальних факторів на дохідність аграрних підприємств у середньо- та довгостроковій перспективі

Глобальний фактор	Очікуваний вплив на дохідність	Основні тенденції	Термін впливу
Економічна глобалізація	Позитивний, але з мінливістю через геополітику	Збільшення світового ВВП, розширення торгівлі та інтеграції ринків	Середньо- та довгостроковий
Політична нестабільність	Тимчасові коливання дохідності через ризики	Торгові війни, обмеження, локалізація виробництв, пристосування бізнес-моделей	Середньостроковий
Технологічний прогрес	Позитивний, підвищення ефективності та продуктивності	Впровадження ІІІ, автоматизації, блокчейну, підвищення ефективності праці	Довгостроковий
Кліматичні зміни та сталий розвиток	Збільшення у «зелених» галузях, збільшена прибутковість	Екологічна відповідальність, інвестиції в зелену енергетику, збільшення прибутків	Середньо- та довгостроковий
Фінансова стабільність	Помірне зростання або підвищена волатильність	Політика НБУ, показник інфляції, корективи процентних ставок впливають на прибутковість активів	Середньо- та довгостроковий

Джерело: складено авторами на основі [22, с. 14; 23]

Важливо відзначити: розгляд цих чинників виключно як зовнішніх загроз виявляється недостатнім. Набагато продуктивніше, коли агробізнес здатен адаптувати їх у своїх стратегіях, перетворюючи ризики на каталізатори зростання. Саме така гнучкість дозволяє виробникам знаходити своє місце у глобальних ланцюгах вартості, отримуючи унікальні конкурентні переваги.

Успіх в аграрній галузі дедалі частіше пов'язаний не просто з оперативним коригуванням інвестиційних стратегій, а з глибинною перебудовою виробничих профілів і виходом на нові географічні ринки. Такий комплексний підхід створює надійну основу для тривалої стійкості бізнесу, що стає особливо актуальним на фоні посилення кліматичних загроз і загальної економічної нестабільності. Світова практика демонструє: гравці, які впроваджують системний менеджмент ризиків разом із технологічною модернізацією, значно впевненіше утримують лідерство порівняно з тими, хто дотримується застарілих моделей [12, с.138].

Сьогодні прогнозування грошових потоків в аграрному секторі виходить на рівень стратегічного інструменту. Моделювання доходності стало ключовою опорою для стратегічного поступу аграрних підприємств, що дозволяє оцінити ймовірні зміни у прибутках залежно від коливань світових цін, кліматичних чинників, змін у попиті та пропозиції, а також інших ключових факторів (табл. 6).

Таблиця 6

Моделювання доходів аграрних підприємств за різних сценаріїв ринкової та кліматичної кон'юнктури

Критерій	Сценарій		
	Оптимістичний	Базовий	Песимістичний
Ринкова кон'юнктура	Стабільні або зростаючі ціни	Колівання цін у межах середніх значень	Значне падіння цін, перенасичення ринку
Кліматичні умови	Помірні, без екстремальних явищ	Періодичні кліматичні виклики без серйозних втрат	Часті та інтенсивні кліматичні катастрофи
Доступ до ринків збуту	Вільний доступ, відсутність обмежень	Часткові обмеження, тимчасові складнощі	Втрата ключових ринків, торговельні санкції
Інвестиції та технології	Високий рівень інвестицій, інновації	Помірний рівень інвестицій	Відсутність інвестицій, технологічна відсталість
Очікуваний вплив на доходи	Зростання доходів, підвищення рентабельності	Стабільність доходів з коливаннями	Зниження доходів, ризик збитковості

Джерело: складено авторами

Гнучкість, яку надає моделювання, забезпечує не лише збереження капіталу, а й створює умови для сталого розвитку та примноження прибутку. Впровадження моделювання доходів аграрних підприємств супроводжується збільшенням загальної фінансової ефективності та оптимізацією витрат, що, в свою чергу, посилює позиції виробника на ринку.

Отже, у нинішніх економічних реаліях здатність оперативно адаптуватися та передбачати можливі сценарії стає для аграрних підприємств ключовим компонентом конкурентоспроможності й моделювання прибутків.

Висновки. У сучасних умовах глобальної нестабільності формування основних джерел доходу в аграрному секторі перестало бути лише питанням економічної вигоди - це стратегічна необхідність, що прямо впливає на продовольчу безпеку та довгострокову стійкість галузі. Конкурентна боротьба на світовому ринку загострюється, і саме вміння агропідприємств гнучко реагувати на ці виклики та розуміти складну природу своїх фінансових потоків визначає їхню здатність не просто залишатися на плаву, а й успішно розвиватися. Глибоке розуміння структури прибутків стає ключовим чинником конкурентоспроможності та збереження позицій на міжнародній арені.

Вплив зовнішніх факторів (зміни клімату, війна, ринок ЄС) залишають безпосередній відбиток на прибутковості агросектору. Наголошено на ефективності диверсифікації як стратегії зниження вразливості: розширення виробничого асортименту та географічного покриття збуту дозволяє значно зменшити залежність від нестабільних сегментів ринку та збільшити дохідність. У низці випадків це проявляється у підвищенні загальної стійкості бізнесу навіть за несприятливих зовнішніх умов.

В умовах перманентної турбулентності зовнішнього середовища здатність оперативно адаптуватися стає не просто конкурентною перевагою, а життєвою необхідністю для аграрних підприємств, які прагнуть гарантувати стабільність і ефективність свого розвитку на тривалий термін. Вказано, що комплексний підхід до розбору чинників, які впливають на прибутковість, є наріжним

каменем успішного керівництва в агросекторі. Формування доходів аграрних підприємств стає визначальним чинником збереження конкурентоспроможності в умовах глобальних викликів.

Література

1. Качула С. В., Буштін А. А. Особливості формування доходів та прибутку сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 21-22. С. 57–62. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.21.57>.
2. Фальченко О., Волобуєв О. Особливості класифікації доходів сільськогосподарських підприємств. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"*. 2021. №3. С. 68–71. URL: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.3.68> (дата звернення: 08.08.2025).
3. Коваль Л. В., Резніченко Р. В. Формування фінансового результату операційної діяльності аграрного підприємства. *Агросвіт*. 2024. № 20. С. 93-101. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.20.93.
4. Гуцаленко Л., Молдован М. Фінансові результати в системі обліку підприємств агробізнесу. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № 330(3). С. 317-322. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-48> (дата звернення: 08.08.2025).
5. Онегіна В. М., Петровський О. О. Прибуток та інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 240 – 244. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-41>.
6. Хоцаківський В. М., Клименко О. В., Мазнєв Г. Є., Ковальова Т. В., Дроздова О. М. Формування альтернатив стратегічного управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах господарювання. *Агросвіт*. 2021. № 21–22. С. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.21.63>.
7. Kovalska L., Rogach S., Petrukha N., Mamontova N., Yurchenko O., Derevianko S., Kolumbet O. Correlation analysis of profitability in the management system of agricultural enterprises on the basis of sustainable development. *Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*. 2021. Vol. 21. Issue. 4. P. 327–336. URL: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.21_4/volume_21_4_2021.pdf (дата звернення: 08.08.2025).
8. Ковальчук Н. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України в умовах воєнного стану. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2024. Вип. I (93). С. 192-204. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-1.93.14>.
9. Аверчева Н., Гринченко О. Проблеми забезпечення прибутковості підприємств аграрного сектору економіки на сучасному етапі. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2024. № 20. С. 11-22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.1>.
10. Шиян Д. В., Ульянченко Н. В. Особливості формування фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств в умовах військового стану. *Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 01 листопада 2024 р. Харків. 2024. С. 86-88. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/34867> (дата звернення: 08.08.2025).
11. Мавлєва Д., Лиса О. Удосконалення управління фінансовими ресурсами з метою підвищення результативності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 56. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2997> (дата звернення: 08.08.2025).
12. Квасницька Р., Форкун І., Гордєєва Т. Міжнародні та національні аспекти фінансової підтримки розвитку аграрного сектору. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. №4. С. 138-145. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-18>.
13. Русанюк В. В. Зарубіжний досвід державного регулювання аграрного підприємництва. *Економіка АПК*. 2020. № 4. С. 121-129. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202004121>.
14. Cheremisiina S., Salo I. Monitoring of the aggregate level of economic efficiency of agricultural enterprises in Ukraine: Factors of influence and growth prospects. *Економіка АПК*. 2023. Випуск 30. № 2. С. 24-37. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/APK_Vol.%2030,%20No.%202,%202023-24-37.pdf (дата звернення: 08.08.2025).
15. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129–136. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2021.11>.
16. Гуцаленко Л. В., Молдован М. М. Методичні засади аналізу фінансових результатів

підприємств аграрного бізнесу. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С.56-64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-8>.

17. Сільське господарство України. Державна служба статистики України. 2022. URL:https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf (дата звернення: 08.08.2025).

18. Гриб Є.С. Чинники ризиків сталого розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-94>.

19. Томілін О., Краснікова О., Гечбаія Б., Зоря С., Дроботя Я., Синиця Ю. Управління ризиками в аграрному секторі: фінансовий аспект. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Том 4 (51). С. 147-162. DOI: 10.55643/fcaptr.4.51.2023.4096.

20. Рибіцький, О., Каращенко В. Комплексна оцінка ефективності стратегій фінансового менеджменту підприємств в аграрному секторі. *Цифрова економіка та економічна безпека : науково-практичний журнал*. 2024. №4 (13). С. 80–90. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.13-12>.

21. Каращенко В., Рибіцький О. Ефективне управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарських підприємствах. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-139>.

22. Мельник М. І., Залуцький І. Р. Виокремлення глобалізаційних чинників соціально-економічного розвитку: концепт ендогенізації. *Регіональна економіка*. 2022. №1. С. 14-30. URL:<https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-2> (дата звернення: 08.08.2025).

23. Хуан Бінжу. Вплив глобалізації на інноваційний розвиток в аграрному секторі. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. Випуск 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15023807>.

References

1. Kachula S. V., Bushtin A. A. (2021) Osoblyvosti formuvannia dokhodiv ta prybutku silskohospodarskykh pidpriemstv [Peculiarities of income and profit formation of agricultural enterprises]. *Ahrosvit*, no. 21-22, pp. 57–62. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.21.57>.

2. Falchenko O., Volobuiev O. (2021) Osoblyvosti klasyfikatsii dokhodiv silskohospodarskykh pidpriemstv [Features of the classification of income of agricultural enterprises]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "Kharkivskiy politekhnichnyi instytut"*, no.3, pp. 68–71. Available at: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.3.68> (accessed August 08, 2025).

3. Koval L.V., Reznichenko R.V. (2024) Formuvannia finansovoho rezultatu operatsiinoi diialnosti ahrarnoho pidpriemstva [Formation of the financial result of the operating activities of an agricultural enterprise]. *Ahrosvit*, no. 20, pp. 93-101. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.20.93.

4. Hutsalenko L., Moldovan M. (2024) Finansovi rezultaty v systemi obliku pidpriemstv ahrobiznesu [Financial results in the accounting system of agribusiness enterprises]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, no. 330(3), pp. 317-322. Available at:<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-48> (accessed August 08, 2025).

5. Onchina V.M., Petrovskiy O. O. (2024) Prybutok ta investytsiine zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv v Ukraini [Profit and investment support of agricultural enterprises in Ukraine]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, vol. 9, no. 2, pp. 240–244. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-41>.

6. Khodakivskiy V. M., Klymenko O. V., Mazniev H. Ye., Kovalova T. V., Drozdova O. M. (2021) Formuvannia alternatyv stratehichnoho upravlinnia finansovym zabezpechenniam silskohospodarskoho pidpriemstva v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Formation of alternatives for strategic management of financial support of an agricultural enterprise in modern business conditions]. *Ahrosvit*, no. 21–22, pp. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.21.63>.

7. Kovalska L., Rogach S., Petrukha N., Mamontova N., Yurchenko O., Derevianko S., Kolumbet O. (2021) Correlation analysis of profitability in the management system of agricultural enterprises on the basis of sustainable development. *Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, Vol. 21, no. 4, pp. 327–336. Available at: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.21_4/volume_21_4_2021.pdf (accessed August 08, 2025).

8. Kovalchuk N. (2024) Dzherela formuvannia finansovykh resursiv silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Sources of formation of financial resources of agricultural enterprises of Ukraine under martial law]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu*, vol. I (93), pp. 192-204. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-1.93.14>.

9. Avercheva N., Hrynchenko O. (2024) Problemy zabezpechennia prybutkovosti pidpriemstv

ahrnnoho sektoru ekonomiky na suchasnomu etapi [Problems of ensuring the profitability of enterprises in the agricultural sector of the economy at the present stage]. *Tavriiskyi naukovi visnyk*. Seria: Ekonomika, no. 20, pp. 11-22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.1>.

10. Shyian D. V., Ulianchenko N. V. (2024) Osoblyvosti formuvannia finansovoi stiikosti silskohospodarskykh pidpriemstv umovakh viiskovoho stanu [Peculiarities of forming financial stability of agricultural enterprises under martial law]. *Mekhanizmy zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky: problemy, perspektyvy, mizhnarodnyi dosvid: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 01 lystopada 2024 r.* Kharkiv, pp. 86-88. Available at: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/34867> (accessed August 08, 2025).

11. Mavlieva D., Lysa O. (2023) Udoskonalennia upravlinnia finansovymy resursamy z metoiu pidvyshchennia rezultatyvnosti diialnosti pidpriemstva [Improving financial resource management to increase the effectiveness of the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 56. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2997> (accessed August 08, 2025).

12. Kvasnytska R., Forkun I., Hordieieva T. (2023) Mizhnarodni ta natsionalni aspekty finansovoi pidtrymky rozvytku ahrarnoho sektoru [International and national aspects of financial support for the development of the agricultural sector]. *Modeling the development of the economic systems*, no.4, pp. 138-145. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-18>.

13. Rusaniuk V.V. (2020) Zarubizhnyi dosvid derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoho pidpriemnytstva [Foreign experience of state regulation of agricultural entrepreneurship]. *Ekonomika APK*, no. 4, pp. 121-129. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202004121>.

14. Cheremisiina S., Salo I. (2023) Monitoring of the aggregate level of economic efficiency of agricultural enterprises in Ukraine: Factors of influence and growth prospects. *Ekonomika APK*, vol. 30, no. 2, pp. 24-37. Available at: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/APK_Vol.%2030,%20No.%202,%202023-24-37.pdf (accessed August 08, 2025).

15. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. (2021) Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 43, no. 1, pp. 129–136. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2021.11>.

16. Hutsalenko L. V., Moldovan M. M. (2025) Metodichni zasady analizu finansovykh rezultativ pidpriemstv ahrarnoho biznesu [Methodological principles of analyzing the financial results of agribusiness enterprises]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 1 (52), pp.56-64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-8>.

17. Silske gospodarstvo Ukrainy [Agriculture of Ukraine]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. 2022. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf (accessed August 08, 2025).

18. Hryb Ye.S. (2023) Chynnyky ryzykiv staloho rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Risk factors for sustainable development of the agricultural sector of the Ukrainian economy]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-94>.

19. Tomilin O., Krasnikova O., Hechbayia B., Zoria S., Drobtia Ya., Synytsia Yu. (2023) Upravlinnia ryzykamy v ahrarnomu sektori: finansovyi aspekt [Risk management in the agricultural sector: financial aspect]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, vol. 4 (51), pp. 147-162. DOI: 10.55643/fcaptp.4.51.2023.4096.

20. Rybitskyi, O., Karashchenko V. (2024) Kompleksna otsinka efektyvnosti stratehii finansovoho menedzhmentu pidpriemstv v ahrarnomu sektori [Comprehensive assessment of the effectiveness of financial management strategies of enterprises in the agricultural sector]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka : naukovo-praktychnyi zhurnal*, no.4 (13), pp. 80–90. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.13-12>.

21. Karashchenko V., Rybitskyi O. (2024) Efektyvne upravlinnia finansovymy resursamy u silskohospodarskykh pidpriemstvakh [Effective management of financial resources in agricultural enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-139>.

22. Melnyk M. I., Zalutskyi I. R. (2022) Vyokremlennia hlobalizatsiinykh chynnykiv sotsialnoekonomichnoho rozvytku: kontsept endohenizatsii [Isolating globalization factors of socio-economic development: the concept of endogenization]. *Rehionalna ekonomika*, no.1, pp. 14-30. Available at: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-2> (accessed August 08, 2025).

23. Khuan Binzhu. (2025) Vplyv hlobalizatsii na innovatsiinyi rozvytok v ahrarnomu sektori [The impact of globalization on innovative development in the agricultural sector]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, vol. 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15023807>.